

අතීතේ බාරණසියං බ්‍රහ්මදත්තේ රජ්ජං කාරෙතේ බොධිසත්තො සීහො හුඤ්ඤා
හිමවනතප්පදෙසෙ පබ්බතගුහායං වාසං කප්පෙසි. තස්ස අවිදුරේ එකං සරං නිසසාය බහු
සුකරා නිවාසං කප්පෙසුං. තමෙව සරං නිසසාය තාපසාපි පණණසාලාසු වාසං කප්පෙසුං.
අපේකදිවසං සීහො මහිසවාරණාදීසු අඤ්ඤාතරං වධිත්වා යාවද්ධං මංසං බාදිත්වා තං
සරං ඔතරිත්වා පානියං පිවිත්වා උත්තරි. තස්මිං ඛණේ එකො ථූලසුකරො තං සරං නිසසාය
ගොවරං ගණනාති. සීහො තං දිස්වා 'අඤ්ඤා එකදිවසං ඉමං බාදිස්සාමි, මං බො පන
දිස්වා පුන න ආගච්ඡය්‍යා'ති තස්ස අනාගමනභයෙන සරතො උත්තරිත්වා එකෙන
පසෙසන ගතං ආරභි. සුකරො ඔලොකෙත්වා 'එස මං දිස්වා මම භයෙන උපගතං
අසකෙකානේතො භයෙන පලායති, අජ්ජ මයා ඉමිනා සීහෙන සද්ධිං පයොජෙතං වට්ටති'ති
සීසං උකඛිපිත්වා තං යුද්ධත්ථාය අවහයනේතො පද්මං ගාථාමාන.

වතුප්පදො අහං සමම, ක්වමි සමම වතුප්පදො.
එහි සමම නිවත්තස්සු, කිං නු හිතො පලායසි' ති.

සීහො තස්ස කථං සුත්වා 'සමම සුකර, අජ්ජ අමහාකං තයා සද්ධිං සඛගාමො නත්ථී,
ඉතො පන සත්තමේ දිවසෙ ඉමස්මිංයෙව ධාතෙ සඛගාමො භොතු'ති වත්වා පකකාමි.
සුකරො 'සීහෙන සද්ධිං සඛගාමෙස්සාමි'ති හට්ඨපහට්ඨො තං පවත්ති. ඤාතකානං
ආරොචෙසි. තෙ තස්ස කථං සුත්වා හීතතසිතා 'ඉදානි ත්වං සබ්බෙපි අමෙහ ජීවිතකකයං
පාපෙසසති, සාහසිකකමමං මා කරි'ති ආහංසු. සො'පි හීතතසිතො 'ඉදානි කිං කරොමි'ති
පුච්ඡි. සුකරා 'සමම, ත්වං එතෙසං තාපසානං උච්චාරහුමිං ගතත්වා පුතිගුපේ සත්තදිවසානි
සරීරං පරිවට්ටත්වා සුකකාපෙත්වා සත්තමේ දිවසෙ සරීරං උසසාවබ්බන්ති තෙමෙත්වා
සීහස්ස ආගමනතො පුරිමතරං ගතත්වා වාතයොගං ඤත්වා උපරිවාතෙ තිට්ඨ, සුවිජාතිකො
සීහො තව සරීරගතං සායිත්වා තුය්‍යං ජයං දත්වා ගමිස්සති'ති ආහංසු. සො තථා කත්වා
සත්තමේ දිවසෙ තත්ථ අධ්‍යාසි. සීහො තස්ස සරීරගතං සායිත්වා ගුප්මකඛිතභාවං ඤත්වා
'සමම සුකර, සුඤ්ඤො තෙ ලෙසො වින්තිතො, සවෙ ත්වං ගුප්මකඛිතො නාහවිසස, ඉධෙව
තං ජීවිතකකයං අපාපෙසසං, ඉදානි පන තෙ සරීරං නෙව මුඛෙන ඩංසිතුං, න පාදෙන
පහරිතුං සකකා, ජයං තෙ දමමි'ති අහ.

(ජාතකධ්වකථා)

පදමාලාව

කාරෙතන	(කි)	-	කරවන කල්හි
නුඤා	(පු.කි)	-	වී
පබ්බතගුහායං	(ස)	-	පර්වත ගුහාවෙහි
වාසං කප්පෙසි	(කි)	-	වාසය කළේය
අවිදුරෙ	(නි)	-	නුදුරෙහි
සරං	(නා)	-	විල
නිසසාය	(නි)	-	නිසා / ඇසුරු කොට
තමෙව	(සං)	-	එයම
පණණසාලාසු	(නා)	-	පන්සල්වල
මහිසවාරණාදිසු	(ස)	-	මිහරක් ඇතුන් ආදීන් අතුරෙන්
අඤ්ඤකරං	(ස.නා)	-	එක්කරා
වධිඤා	(පු.කි)	-	නසා
යාවද්දුඨං	(සං)	-	ඇතිනාක්
ඔතරිඤා	(පු.කි)	-	බැස
උතතරි	(කි)	-	එතෙර විය
තසමිංබණෙ	(නි)	-	එකෙණෙහි
පුලසුකරො	(ස)	-	මහත උරෙක්
අඤ්ඤං	(ස.නා)	-	වෙනත්
න ආගච්ඡය්‍යා'ති	(සං)	-	නො එන්නේය යැයි
අනාගමනභයෙන	(ස)	-	නොපැමිණෙන බියෙන්
එකෙන පසෙසන	(නා)	-	එක් පැත්තකින්
ආරහි	(කි)	-	පටන් ගත්තේය
උපගනතුං	(තු)	-	සමීපයට යන්නට
අසකෙකානෙනා	(කි)	-	නොහැකි වන්නේ
පළායති	(කි)	-	පළායයි
පයොජේතුං	(තු)	-	යෙදෙන්නට
වට්ඨි'ති	(සං)	-	වටී යැයි
උකඛිපිඤා	(පු.කි)	-	ඔසවා
අවහයනෙනා	(කි)	-	කැඳවන්නේ
සමම	(නි)	-	මිතුර
කිං නු	(නි)	-	කුමක් නිසා
සඛගාමො	(නා)	-	යුද්ධයක්
ඉතො	(නි)	-	මෙයින්
සතතමෙ දිවසෙ	(නා)	-	හත්වැනි දවසේ
ඉමසමිංයෙව	(සං)	-	මෙතැන ම
භොතු'ති	(සං)	-	වේවා යැයි
පකකාමි	(කි)	-	ගියේය
හට්ඨපහට්ඨො	(ස)	-	තුටු පහටු වූයේ

ආරොචෙසි	(ක්‍රි)	-	දැන්විය
භිතතසිතා	(ස)	-	බියව තැතිගත්තෝ
සාහසිකකමම.	(ස)	-	සැහැසි ක්‍රියාව
(මා) කර්	(ක්‍රි)	-	(නො) කරන්න
උච්චාරභූමි.	(ස)	-	මලපහ දමන තැනට
පුතිගුපේ	(ස)	-	කුණුගඳ හමන අසුවියෙහි
පරිවට්ටෙකා	(පු.ක්‍රි)	-	පෙරළී
සුකධාපෙකා	(පු.ක්‍රි)	-	වියළා
උසසාවබිඤ්ඤි	(ස)	-	පිනිබිත්දුවලින්
තෙමෙකා	(පු.ක්‍රි)	-	තෙමා
පුරිමතර.	(න)	-	කලින් ම/ මුලින් ම
සුවිජාතිකො	(ස)	-	පිරිසිදු ජාතිකයෙක් / පිරිසිදු ස්වභාව ඇත්තෙකි
සායිකා	(පු.ක්‍රි)	-	ආඝ්‍රාණය කොට
ගුප්තකඛිතභාව.	(ස)	-	අසුවිචලින් වැකුණු බව
ලෙසො විනතිතො	(නා)	-	සිතු ස්වල්පය
නාහවිසස	(සං)	-	නොවන්නේ නම්
ඉධෙව	(සං)	-	මෙහි ම
අපාපෙසසං	(ක්‍රි)	-	පමුණුවන්නෙමි
ඛංසිතුං	(තු)	-	හපන්නට

අභ්‍යාස

01. 'ජයං තෙ දමමි' යන ඡේදය සිංහලට නගන්න.

02. පහත දැක්වෙන වාක්‍යවලට පාලියෙන් පිළිතුරු සපයන්න.

- සීහො කතථ වාසං කප්පෙසි ?
- පලායනං සීහං දිස්වා සුකරො කිං විනෙතසි ?
- සුකරස්ස ඤාතකා කිං ආහංසු ?
- සීහං පරාජෙතුං සුකරො කිං උපායං අකාසි ?
- සීහො කසමා සුකරස්ස ජයං අදදි ?

03. සිංහලෙන් පිළිතුරු ලියන්න.

- සිංහයා ළඟ ඇති විශේෂ ලක්ෂණ දෙකක් ලියන්න.
- සිංහයා පරාජය කිරීමට උග්‍රා යෙදූ උපක්‍රමය ලියන්න.
- මෙම කථාවෙන් ගත හැකි ආදර්ශ හතරක් ලියා දක්වන්න.
- මහත උග්‍රා සහ උගේ ඤාතීන් අතර වූ සංවාදය ගෙනහැර දක්වන්න.

සන්ධි

හැඳින්වීම.

වෙන් වෙන්ව පවත්නා ලී කැබලි දෙකක් එකට ගලපා එක ලීයක් බවට පත් කරන්නාක් මෙන් වෙන් වෙන්ව පවත්නා පද දෙකක් ලෝප, ආදේශ, ආගම ආදී විවිධ සන්ධි කාර්යයන් අනුගමනය කොට එකපදයක් වන සේ ගැලපීම සන්ධි නම් වේ. 'වණ්ණානං සන්තිධි සන්ධි නාම' වර්ණයන්ගේ මනා වූ ගැලපීම සන්ධි නම් වේ.

සන්ධි කිරීමේ දී භාවිත කරන ක්‍රමෝපායන් කීපයක් ඇත. ඒවා සන්ධිවිධි හෙවත් සන්ධි කාර්යයන් ලෙස හැඳින්වේ.

- ලෝප - අකුරු ඉවත් කිරීම, කපා දැමීම නොහොත් නොකියා හැරීම.
- ආදේශ - අකුරක් වෙනුවට අමුතුවෙන් වෙනත් අකුරක් පැමිණීම.
- ආගම - අකුරු දෙකක් අතරට එම අකුරු තිබිය දී අලුතෙන් අකුරක් පැමිණීම.
- ප්‍රස්ථ - අකුරු කෙටිවීම හෙවත් මාත්‍රා ගණන අඩු වීම.
- දීර්ඝ - අකුරු දීර්ඝ වීම හෙවත් මාත්‍රා ගණන වැඩි වීම.
- ද්විත්ව - කිසියම් අකුරක් අකුරු දෙකක් බවට පත්වීම.

සන්ධි කිරීමෙන් භාෂාවට ලැබෙන ප්‍රයෝජන කිහිපයක් ද ඇත.

- උච්චාරණ පහසුව හෙවත් සුබෝච්චාරණය
- ශ්‍රවණ මාධුර්යය ඇති වීම.
- ලිවීමේ පහසුව ඇති වීම.
- භාෂාවේ ක්‍රමානුකූල බව හා ව්‍යක්ත බව ඇති වීම.
- පද්‍ය රචනයේ දී ඡන්දස හා විරිත ආරක්‍ෂා වීම.

සන්ධි ප්‍රභේද

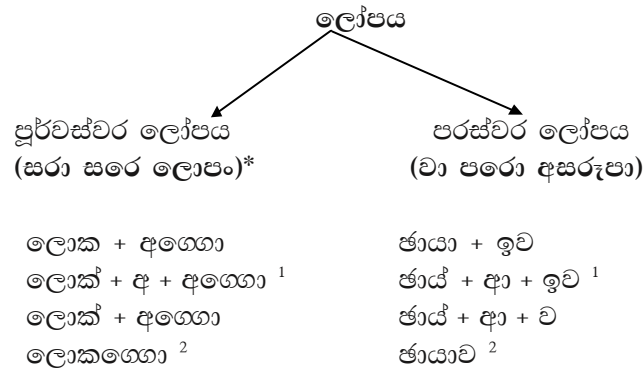
පාලි භාෂාවේ ප්‍රධාන වශයෙන් සන්ධි ප්‍රභේද 03ක් වේ.

- i. ස්වර සන්ධි
- ii. ව්‍යංජන සන්ධි
- iii. නිගමන සන්ධි

මීට අමතරව වොම්ස්සක සන්ධි යනුවෙන් ද සන්ධි ප්‍රභේදයක් බාලාවතාරයේ දක්නට ඇත.

ස්වර සන්ධි

සන්ධි වන පද දෙකෙන් පෙර පදයේ අග හා පර පදයේ මුල ස්වරයක් තිබී ලෝප, ආදේශ, ආගම ආදී සන්ධි විධියක් ආශ්‍රයෙන් තනි පදයක් බවට පත්වීම ස්වර සන්ධි නම් වේ. මෙහිදී සන්ධි විධි කීපයක් භාවිත කෙරෙන අතර ඒවා පහත දැක්වේ.

● ලොප් කිරීමේ දී පද දෙකේ ම සමාන ස්වර ඇති නැම විට මුල් ස්වරය ලොප් කළ යුතු ය.

1. පදයක ස්වර ව්‍යඤ්ජන වෙන් කිරීම සඳහා 'පුබ්බමධොධීතමසසරං සරෙන වියොජයෙ' සූත්‍රය යෙදේ.
2. සන්ධි කාර්යයෙන් පසු පද දෙක එකතු කිරීම සඳහා 'නයෙ පරං යුතෙන' සූත්‍රය යෙදේ.

දීර්ඝ	
පූර්වස්වර දීර්ඝය	පරස්වර දීර්ඝය
පරස්වරය ලොප් කළ විට පූර්වස්වරය විකල්පයෙන් දීර්ඝ වේ. (පුබ්බො ව)	පූර්වස්වරය ලොප් කළ විට පරස්වරය විකල්පයෙන් දීර්ඝ වේ. (දීඝං)
කිංසු + ඉධ කිංස් + උ + ඉධ ¹ කිංස් + උ + ධ ² කිංස් + උභ් + ධ - පුබ්බොව කිංසුධ ⁴	සඳ්ධා + ඉධ සඳ්ධි + ආ + ඉධ ¹ සඳ්ධි + ඉධ ³ සඳ්ධි + ඊ + ධ - දීඝං සඳ්ධිධ ⁴
1. පුබ්බමධොධීතමසසරං සරෙන වියොජයෙ 2. වා පරො අසරූපා 3. සරා සරෙ ලොපං 4. නයෙ පරං යුතෙන	

අසවර්ණාදේශය

පූර්වස්වරය ලොප් කළ විට පරස්වරයේ ඇති 'ඉ'කාරය විකල්පයෙන් 'එ'කාරයක් බවට පත්වේ.

උප + ඉකකි

උප් + අ + ඉකකි - පුබ්බමධොධීතමසසරං සරෙන වියොජයෙ

උප් + ඉකකි - සරා සරෙ ලොපං

උප් එකකි - කච්චාසවණණං ලුතෙන

උපෙකකි - නයෙ පරං යුතෙන

පූර්වස්වරය ලොප් කළ විට පරස්වරයේ ඇති 'උ'කාරය විකල්පයෙන් 'ඔ'කාරයක් බවට පත්වේ.

න + උපෙති

න් + අ + උපෙති - පුබ්බමධොධීතමසසරං සරෙන වියොජයෙ

න් + උපෙති - සරා සරෙ ලොපං

න් ඔපෙති - කච්චාසවණණං ලුතෙන

නොපෙති - නයෙ පරං යුතෙන

යකාරාදේශය

i. 'එ'කාරයට යකාරාදේශ වීම.

ස්වරයා පර කල්හි පූර්ව පදාන්තයේ ඇති 'එ'කාරයට යමෙදන්තාසසාදෙසො යන සූත්‍රයෙන් 'ය'කාරයක් ආදේශ වේ.

තෙ + අජ්ජ

ත් + එ + අජ්ජ - පුබ්බමධොධීතමසසරං සරෙන වියොජයෙ

ත් + ය් + අජ්ජ - යමෙදන්තාසසාදෙසො

ත්‍යාජ්ජ - නයෙ පරං යුතෙන

ii. 'ඉ'වර්ණයට යකාරාදේශ වීම

ස්වරයා පර කල්හි පූර්ව පදාන්තයේ ඇති 'ඉ'වර්ණයට 'ය'කාරයක් ආදේශ වේ. මෙය සිදුවනුයේ ඉවණණා යං නවා යන සූත්‍රයෙනි.

වුතති + අසස (විසංඛිය)

වුත්ත් + ඉ + අසස - (පුබ්බමධොධීතමසසරං සරෙන වියොජයෙ)

වුත්ත් + ය් + අසස - (ඉවණණා යං නවා)

වුත්තාසස - (නයෙ පරං යුතෙන)

වකාරාදේශය	දකාරාදේශය
ස්වරයක් පර පදයේ මුල ඇති විට මුල් පදයේ අග ඇති 'ඔ'කාරයට සහ 'උ'කාරයට ඇතැම් විට 'ව'කාරයක් ආදේශ වේ. (වමොදුදනනානං) කො + අහං ක් + ඔ + අහං - පුබ්බමධොධීතමස්සරං ක් + චි + අහං - වමොදුදනනානං ක් + චි + ආහං - දීඝං කවාහං - නයෙ පරං යුතෙන සු + ආගතං ස් + උ + ආගතං - පුබ්බමධොධීතමස්සරං ස් + චි + ආගතං - වමොදුදනනානං ස්වාගතං - නයෙ පරං යුතෙන	ස්වරයා පර කල්හි පූර්වයේ ඇති මහාප්‍රාණ 'ධ'කාරයට අල්පප්‍රාණ 'ද'කාරයක් 'දොධස්ස ව' යන සූත්‍රයෙන් ආදේශ වේ. ඇතැම් විටෙක බ්‍යාඤ්ජනාක්‍ෂරයක් පර කල්හි ද මේ ආදේශය සිදුවේ. ඉධ + අහං ඉද + අහං - දොධස්ස ව ඉද් + අ + අහං - පුබ්බමධොධීතමස්සරං ... ඉද් + අහං - සරා සරෙ ලොපං ඉද් + ආ + හං - දීඝං ඉදාහං - නයෙ පරං යුතෙන ඉධ භිකඛවෙ ඉදභිකඛවෙ - දොධස්ස ව

රිකාරාදේශය

ස්වරයා කෙරෙන් පර වූ එව ආදී ශබ්දයන්ගේ 'එ'කාරය 'රි'කාරයක් බවට පත් වේ. ඇතැම් විටෙක පූර්ව පදයට ගැළපෙන සේ හ්‍රස්ව ද වේ. මෙම කාර්යයන් දෙක ම සිදුවනුයේ 'එවාදිස්සරිපුබ්බො ව රසෙසා' යන සූත්‍රයෙනි.

යථා එව

යථි + ආ + එව - පුබ්බමධොධීතමස්සරං සරෙන වියොජයෙ

යථි + ආ + රි ව - එවාදිස්සරිපුබ්බො ව රසෙසා

යථරිව - නයෙ පරං යුතෙන

අබ්භාදේශය

ස්වරයක් පර කල්හි අභි උපසර්ග පදයට 'අබ්භ' ආදේශ වේ. මෙය සිදුවනුයේ 'අබ්භො අභි' යන සූත්‍රයෙනි.

අභි + උගගතො

අබ්භ + උගගතො - අබ්භො අභි

අබ්භි + අ + උගගතො - පුබ්බමධොධීතමස්සරං සරෙන වියොජයෙ

අබ්භි + උගගතො - සරා සරෙ ලොපං

අබ්භුගගතො - නයෙ පරං යුතෙන

ආගම

බාලාවතාරයේ ඇති 'යවමදනකරලා වාගමා' යන සූත්‍රයේ බලයෙන් ස්වරයක් පර කල්හි පද මධ්‍යයට 'ය' 'ව' 'ම' 'ද' 'න' 'ත' 'ර' 'ල' 'ග' යන අකුරු 09 ආගම වේ. ආදේශයේ දී මෙන් පවත්නා අකුරක් විනාශ නොකොට අලුත් අකුරක් ලෙසින් පද මධ්‍යයට පැමිණෙන හෙයින් ආගම මිතුරෙකු වැනි යැයි ද ව්‍යාකරණඥයෝ උගන්වති.

'ය' ආගම	න + ඉමසස	- නයිමසස	}	ය
'ව' ආගම	ති + අඩගුලං	- තිවඩගුලං		ව
'ම' ආගම	ඉධ + ආහු	- ඉධමාහු		ම
'ද' ආගම	යාව + අත්ථං	- යාවදත්ථං		ද
'න' ආගම	ඉතො + ආයති	- ඉතොනායති		න
'ත' ආගම	අජ්ජ + අගග	- අජ්ජතගග		ත
'ර' ආගම	නි + උපද්දවං	- නිරුපද්දවං		ර
'ල' ආගම	ජ + අභිඤ්ඤා	- ඡළභිඤ්ඤා		ලා
'ග' ආගම	පුථ + එව	- පුථගෙව		වාගමා

ද්විත්ව සන්ධිය

ස්වරයා පර කල්හි මුලින් ඇති අකුර ඇතැම් විටෙක 'පරදෙවභාවො ධානෙ' යන සූත්‍රයෙන් ද්විත්ව කරනු ලැබේ.

පති + අනනං

පත් + ඉ + අනනං - පුබ්බමධොධීතමසසරං සරෙන වියොජයෙ

පත් + ය් + අනනං - ඉවණ්ණො යං නවා

ප + චි + අනනං - සබ්බො චනති

ප + චි + චි + අනනං - පරදෙවභාවො ධානෙ

පච්චනනං - නයෙ පරං යතෙන

වාඤ්ජනයා පරකල්හිද ද්විත්ව වේ.

ඉධ + පමාද

ඉධ + පමාදෙ - පරදෙව භාවො ධානෙ

ඉදපමාද - නයෙපරං යුතෙන

අභ්‍යාස

01. පහත සඳහන් වාක්‍ය පාලියට නගන්න. සන්ධි පද විසන්ධි කරන්න.

- i. ආවර්ශාදීනං වචනං අකරොනෙතා සො කදාවිපි සුඛං න ලහති.
- ii. තතො නං සුඛමනෙති ඡායාව අනපායිනී.
- iii. මහාමනිඤ්ඤෝරො ලංකාදීපමාගනත්වා පීනෙරිතං ධම්මං දීපවාසීනං දෙසෙසි.
- iv. සද්ධිධ විතතං පුරිසස්ස සෙට්ඨං - ධම්මො සුචිණ්ණො සුඛමාවහාති.
- v. සබ්බමෙව බුද්ධචචනං ධම්මො ච විනයො වාති ද්විධා විහජිතුං සක්කා.

02. පාඩමේ දක්වා ඇති පාලි ඡේදය ආශ්‍රයෙන් සන්ධි කළ යුතු තැන් සන්ධි කොට පහත දැක්වෙන වාක්‍ය පාලියට නගන්න.

- i. බුදුරදුන්ගේ ජීවමාන කාලයේම සැවත්තුවර පාටික නම් ආජීවකයෙක් වාසය කළේය.
- ii. ඔහුගේ සමීපයේ බොහෝ අතවැසියෝ ද සභායකයෝ ද වූහ.
- iii. අද මා බුදුරදුන් සමග ප්‍රාතිහාර්ය (පාටිහාරියං) කරන්නට සුදුසු යැයි ඔහු සිතුවේය.
- iv. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ද අර්හත් ය. මම ද අර්හත් ය. ඒ නිසා එන්න යැයි කීය.
- v. මම මෙයින් සන්වන දින බුදුරදුන් සමග වාද කරන්නෙමි'යි යහලුවන්ට දැනුම් දුන්නේය.

03. පහත දැක්වෙන විසන්ධි පද සූත්‍රානුසාරයෙන් සන්ධි කරන්න.

i. වඤ්ඤා + උදය	ix. අත්ථ + අත්ථං
ii. ජින + ඊරිතං	x. නි + අනතරං
iii. පාතො + එව	xi. ගවජාමි + ඉති
iv. වඤ්ඤා + අහං	xii. සු + ආගතං
v. යස්ස + ඉදානි	xiii. සාධු + ඉති
vi. අභි + උගගතො	xiv. අභි + ඔකාසො
vii. අනු + එති	xv. අති + අනතං
viii. තස්මා + ඉහ	

04. පහත දැක්වෙන සන්ධි පද විසන්ධි කරන්න.

i. අරේකදා	vi. අනුද්ධමාසං
ii. නාගචේෂයා	vii. ලොකගගා
iii. කාලසෙසව	viii. විනිනාමෙති
iv. පුප්ඵානොච්ඡිතුං	ix. තතොප්පභුති
v. පාතොවුට්ඨාය	x. සුරියොදයො

05. 'ජයං තෙ දම්මි' පාඨයේ දැක්වෙන ස්වර සන්ධි කාණ්ඩයට අයත් සන්ධි පද තෝරා විසන්ධි කොට අදාළ සූත්‍රය ද ලියන්න.